

FOKUS: NUPI 50 ÅR

NUPI som forskningsinstitusjon: Institusjonell identitet og faglige bidrag

ARILD UNDERDAL
Universitetet i Oslo

Leserveiledning

Denne artikkelen er et forsøk på å tegne et «institusjonelt portrett» av Norsk utenrikspolitisk institutt som *forskningsinstitusjon*.¹ Portrettet bygger på langvarig bekjentskap snarere enn systematiske og inngående studier. Det er fattig på detaljer; målet er å få frem karakteristiske hovedtrekk, mer presist trekke frem viktige kjennetegn ved NUPIs bidrag til norsk forskning om utenrikspolitikk og internasjonale forhold. Portrettet er stint av vurderinger – de fleste mine, noen hentet fra andre. Men hovedmålet er å «artsbestemme» NUPIs viktigste bidrag til norsk forskning, ikke å evaluere dem. En leser som leter etter en systematisk og inngående vurdering av den faglige kvaliteten på eller den praktiske nytteverdien av forskningen ved Norsk utenrikspolitisk institutt, kan avslutte lesningen her.

Som 50-åringer flest, ser NUPI ganske annerledes ut i jubileumsåret enn det gjorde i sine første leveår. Jeg har forsøkt å fange inn viktige trekk ved denne utviklingen, men uten ambisjoner om originale bidrag til historieskrivingen, og i erkjennelse av at et dynamisk portrett risikerer å bli atskillig mer uskarpt enn et stillbilde.

Oppgaven kan angripes på ulike måter. Jeg funnet det hensiktsmessig å ta utgangspunkt i det vi kan kalle NUPIs «institusjonelle identitet» (se avsnittet nedenfor). For å bestemme den, rykker jeg frem i to etapper. Den første er et forsøk på å karakterisere den *art* institusjoner NUPI tilhører.

1 Jeg er klar over at NUPI også har *andre* oppgaver, og at det både legger føringer og har praktiske konsekvenser for forskningsvirksomheten.

Den andre konsentrerer seg om særtrekk ved NUPI selv (som «individ»), og prøver å forstå disse særtrekkene som formet i kontinuerlig vekselvirkning mellom fag og politikk og mellom strategiske veivalg og evolusjon.

NUPIs institusjonelle identitet

Artstilhørighet

I denne artikkelen bruker jeg «identitet» som betegnelse på en størrelse satt sammen av tre mer spesifikke elementer. Det ene er instituttets *rettslige status*. Det andre er dets *offisielle formål* (på engelsk ofte omtalt som «mission»), slik dette er nedfelt i vedtektene og (eventuelt) nærmere presisert i andre grunnleggende styringsdokumenter. Det tredje er instituttets «*organisatoriske essens*», forstått som «... the view held by the dominant group in the organization of what the missions and capabilities should be» (Halperin 1974: 28).² I denne sammenheng er de to siste elementene viktigere enn det første.

Ved opprettelsen fikk NUPI som oppgave «... å bidra til øket innsikt i mellomfolkelige spørsmål; å arbeide for å spre opplysning; å fremme studiet av mellomfolkelige samarbeidsproblemer og årsaker til internasjonale konflikter» (sitert etter Fonn & Elvebakk 2003: 39). Konstruksjonen var inspirert av utenlandske forbilder, i første rekke Royal Institute of International Affairs (RIIA, nå mer kjent som Chatham House), dernest Utrikespolitiska Institutet (Fonn & Elvebakk 2003: 5–6). I denne forstand ble NUPI utformet som det norske eksemplar av en bestemt art faginstitusjoner som vi i dag finner i mange land, ofte under nær beslektede navn. Disse instituttene skiller seg fra hverandre i mange henseende (bl.a. når det gjelder rettslig status, disponible ressurser og prioritering av arbeidsoppgaver), men de har også noen grunnleggende fellestrekk.

Et slikt fellestrekk er at de har et sammensatt formål hvor forskning bare er én av flere oppgaver, og ikke nødvendigvis den som fremheves først. Instituttene skal også – innenfor sitt fagområde – bidra til en opplyst offentlig debatt og med kunnskap og innsikt som kan hjelpe beslutningstakere navigere i fremmede og til dels urene farvann. Chatham House gir et pregnant uttrykk for denne rolleforståelsen: «Our mission is to be a world-leading source of independent analysis, informed debate and influential ideas on how to build a prosperous and secure world for all».³ Forholdet mellom disse tre hovedbidragene er ikke nærmere spesifisert, men det er åpenbart at vi har å gjøre med en «mission» som gir viktige føringer

2 Den rådende oppfatning internt om «... what the missions and capabilities *should be*» kan i enkelte tilfelle stå i et problematisk forhold til organisasjonens offisielle formål.

3 Chatham House: «About us».

for instituttets overordnede forskningsprofil og arbeidsform, og som skiller det fra både «akademia» og konsulentselskapet.

Mens akademisk grunnforskning idealtypisk karakteriseres som nysgjerrighetsdrevet og orientert primært mot ubesvarte spørsmål i faget selv, fordrer formålsformuleringen for Chatham House at forskningsinnsatsen i stort rettes inn mot å identifisere og forstå viktige og aktuelle utfordringer i «det virkelige liv», og mot å bidra med kunnskap og innsikt som kan hjelpe beslutningstakere og deltakere i den offentlige debatt stake ut en fornuftig kurs og finne gode løsninger på mer spesifikke problemer. Særlig det siste leddet angir en rolleforståelse som ligger nær den som kjennetegner en «tenketank» – en karakteristikk Chatham House også bruker om seg selv. Sentralt i tenketankens arbeidsform står dialog og samarbeid med det som i norsk forskningspolitisk debatt omtales som «brukere». I denne forstand blir viktige brukere, i alle fall et stykke på vei, også partnere, ikke bare passive mottakere av ferdigprodusert kunnskap formidlet, *ex cathedra*, fra instituttets forskere. Samtidig blir praksisgenerert kunnskap – både om studieobjektet selv og om brukernes situasjon og behov – viktig for fagmiljøet. Erfaring fra politikk, forvaltning, næringsliv eller annen relevant praksis vil derfor gjerne bli ansett som en viktig kvalifikasjon, i det minste for noen av fagstillingene. Alt dette gjelder, ofte i enda høyere grad, for konsulentselskaper. Men mens et konsulentselskap i hovedsak innretter sin virksomhet mot mer eller mindre klart spesifiserte bestillinger fra bestemte kunder, har den familien av institutter som NUPI tilhører et mer allment samfunnsoppdrag. I det ligger både en orientering mot fellesskapsinteresser og – i demokratiske politiske systemer – en forankring i prinsipper som assosieres med «akademisk frihet», først og fremst faglig uavhengighet, integritet og åpenhet.

Stilt sammen blir dette en krevende konstruksjon. Forholdet mellom faglig uavhengighet og integritet på den ene siden og involvering og bruksorientering på den andre har i seg mange kimer til spenning. Også NUPI har tidvis erfart det. Noen fagmiljøer lykkes i å transformere den spenningen til positiv faglig energi og fremragende resultater, for andre blir den en kime til slitsom og prestasjonshemmende intern konflikt. Så vidt jeg kan se fra utsiden, har NUPI stort sett unngått det siste, men ikke helt lykkes i det første. Hvis jeg har rett, er instituttet i så måte i godt selskap. Transformasjon av spenning mellom verdier til positiv faglig energi er et meget krevende prosjekt. God tilrettelegging av rammebetingelser kan utvilsomt hjelpe, men til syvende og sist har vi kanskje å gjøre med en intellektuell prosess som bare tar av der det finnes en lykkelig konfigurera-

sjon av fagfolk med felles interesser, komplementær kompetanse og god «personkjemi».⁴

Nå har jeg med viten og vilje kvalifisert denne utlegningen ved å legge inn adjektiver som «overordnet» og «idealtypisk». Med det ønsker jeg å varsle to viktige reservasjoner. Den ene er at de forventninger jeg har utledet av formålsformuleringer gjelder instituttet som helhet, ikke nødvendigvis hvert enkelt prosjekt eller hver enkelt medarbeider. Særlig for et stort institutt vil det kunne anføres meget gode argumenter for differensiering av både kvalifikasjoner og arbeidsoppgaver. Den andre er at forskjellene mellom ulike institusjoner ofte er mindre i virkeligheten enn i rendyrkede typebeskrivelser. NUPIs faglige bidrag spenner fra forskning som oppfyller alle definatoriske kjennetegn på grunnforskning til utredningsoppdrag av en type som gjerne kunne ha vært utført av et konsultentselskap. På sin side er akademia – verdensledende fagmiljøer inkludert – ofte sterkt faglig engasjert i viktige, dagsaktuelle spørsmål. Et raskt blikk på en oversikt over forskningsvirksomheten ved Kennedy School of Government, Harvard University, vil gi en god illustrasjon. Ikke desto mindre står det fast at vi har å gjøre med institusjoner som skiller seg fra hverandre i viktige henseende, og at etablerte forestillinger om institusjonell identitet normalt har betydelig formende kraft. Disse observasjonene gjelder også for det norske fagmiljøet, selv om kløften kanskje er noe mindre enn den Walt (2005) beskriver for USAs vedkommende. NUPIs bidrag til norsk forskning kan best forstås – og bør evalueres – i det perspektivet.

Særtrekk

Institusjonell identitet er imidlertid et spørsmål om langt mer enn artstilhørighet. Innenfor en og samme «art» vil vi finne ganske forskjellige «individer». NUPI har viktige særtrekk som skiller det fra andre utenrikspolitiske institutter. Det mest åpenbare er at instituttet er *norsk*. I minst én forstand er det også *det* grunnleggende særtrekk: Det var nettopp ønsket om et *norsk* fagmiljø for studiet av utenrikspolitikk og internasjonale forhold som ledet til at NUPI ble opprettet (Fonn & Elvebakk 2003; se også Leira & Neumann 2007). Verdien av å ha et slikt fagmiljø i Norge synes i første rekke å ha vært knyttet til nærhet og tilgjengelighet. Praktisk sett er

4 Ett eksempel, fra et annet fagområde: Professorene Ole-Johan Dahl og Kristen Nygaard, som i 2001 og 2002 ble tildelt to prestisjetunge internasjonale utmerkelser for forskning med objektorientert programmering, forekommer meg å ha vært en slik lykkelig kombinasjon. Nygaard fortalte meg at han selv hentet mye inspirasjon fra arbeid med praktiske problemer (bl.a. ved FFI), men trengte hjelp for å komme i mål med den programmeringsfaglige utviklingen. Hans samarbeidspartner hadde den nødvendige spisskompetansen og interesse for de faglige utfordringene. Det personlige forholdet dem imellom var nært nok og robust nok til å tåle ærlig og tidvis intens diskusjon.

nærhet og tilgjengelighet i første rekke spørsmål om geografisk plassering og arbeidsspråk; det ville utvilsomt være lettere å kommunisere med norske målgrupper fra Oslo enn fra London eller Stockholm, og på målgruppenes eget språk. Viktigere for mitt anliggende i denne artikkelen er det at verdsettingen av nærhet og tilgjengelig også synes å ha vært knyttet til forhold som har med den faglige virksomhetens *innhold* og *orientering* å gjøre, herunder medarbeidernes bakgrunn og kvalifikasjoner samt eierskap til og styring av instituttet. For politikere, embetsmenn og engasjerte samfunnsborgere ville det i mange sammenhenger være verdifullt å få faglig hjelp til å analysere internasjonale spørsmål ut fra nettopp deres eget ståsted. Verken Chatham House eller andre utenlandske institusjoner kunne forventes å prioritere spørsmål som var særlige viktige for Norge, eller se verden i det vi kunne kalle et opplyst norsk perspektiv.⁵ Og selv om enkelte utenlandske institusjoner ville ha større faglig egenkapital å sette inn i krevende prosjekter, ville et norsk fagmiljø ha andre viktige fortrinn, bl.a. når det gjelder tilgang til viktig material og viktige ressurspersoner, og når det blir spørsmål om allmenn kunnskap om norsk politikk, økonomi og kultur.

Denne forståelsen av instituttets samfunnsoppdrag er også i dag eksplisitt nedfelt i vedtektene.⁶ På ulike måter kommer den til uttrykk også i mange andre sammenhenger. Ved markeringen av sitt 25-årsjubileum gav NUPI ut en bok om – nettopp – «Norsk utenrikspolitikk» (Holst & Heradstveit 1985). Mens Johan Galtung i en populærfaglig presentasjon av fredsforskning fremhevet, i kursiv, at «(F)redsforskeren har intet fedreland» (Galtung 1967: 20), gav redaktørene av NUPIs jubileumsbok allerede i forordet klar beskjed om at deres og andre bidragsyteres utgangspunkt var et annet: «... vi later ikke som vi er tilskuere med hjemmeadresse på månen». Også det rikholdige programmet for 50-årsjubileet viser stor interesse for *norsk* utenrikspolitikk og *Norges* situasjon i internasjonal politikk og økonomi. I stort må vi kunne si at det «norske» elementet i NUPIs formålsparagraf har vært en viktig programmatisk føring gjennom instituttets 50-årige historie.

Dette elementet har også betydning på en annen måte – som *kontekst* for instituttets arbeid. To aspekter ved denne konteksten er særlig viktige for å forstå instituttets utvikling. Det ene kan vi, noe upresist, omtale som

5 Her skrev jeg først «se verden med norske øyne». Den formuleringen kunne tolkes som uttrykk for en sterk tro på norsk klarsyn. Det ville være misvisende. Ledende pådrivere for etablering av eget norsk fagmiljø for studiet av utenrikspolitikk og internasjonale forhold, oppfattet tvert om tilstanden slik at «norske øyne» flest så omverdenen med et blikk sløret av mangel på både faktisk kunnskap og faglig innsikt. For dem ble derfor en av de aller viktigste oppgavene for et eget norsk fagmiljø å bidra til en mer *opplyst* forståelse av internasjonal politikk generelt og av Norges posisjon, utfordringer og muligheter mer spesielt.

6 Formålsparagrafen (§ 1) pålegger NUPI bl.a. å «... selv bygge opp og vedlikeholde kompetanse på områder av sentral betydning for norsk utenrikspolitikk».

den *politiske* «setting» instituttet etableres og virker innenfor. Et institutt med ambisjoner om å bidra som tenketank, må engasjere seg i samtidens politiske dagsorden og derved forholde seg til viktige konfliktlinjer og maktrelasjoner – i noen tilfelle som studieobjekter, mer allment som rammebetingelser for eget arbeid. Det andre aspektet er det *faglige* landskapet instituttet er en del av. NUPI utvikler seg i kontinuerlig samspill med andre norske og utenlandske fagmiljøer innenfor samme og tilstøtende fagområder.⁷ Hvert av disse kontekstelementene kunne fortjene separat behandling, men av og til virker de sammen, og NUPIs utvikling er et interessant eksempel på nettopp det.

NUPI ble opprettet i en tid preget av konflikt og rivalisering mellom to supermakter og deres allierte. Den utenrikspolitiske debatten i Norge ble sterkt preget av denne konflikten, og motsetningene dreiet seg først og fremst om hvordan Norge skulle orientere seg i dette storpolitiske spenningsfeltet. Det spørsmålet kom naturlig nok til å få en sentral plass på NUPIs egen dagsorden; informasjon om og analyse av den kalde krigen generelt og av Norges situasjon og muligheter mer spesielt ble en viktig arbeidsoppgave. I dette arbeidet kom NUPI til å bli assosiert med den utenriks- og sikkerhetspolitiske hovedkurs som myndighetene hadde trukket opp. Mye av forklaringen på at det ble slik er trolig å finne i et interessant samspill mellom fag og politikk, og mellom strategiske veivalg og tilfeldige sammentreff.

Pådriverne for å få etablert et eget norsk fagmiljø for studiet av utenrikspolitikk og internasjonale forhold hentet altså inspirasjon og forbilder utenfra. Det fremste forbildet utmerket seg særlig ved det vi kan kalle policy-orientert analyse av utenriks- og sikkerhetspolitiske spørsmål. Sterkt forenklet kan vi si at det er en type anvendelsesorientert forskning som ligger tett på aktuelle begivenheter, analyserer dem i «realistiske» og strategiske termer med (nasjonale) interesser og makt som nøkkelbegreper, og søker å klarlegge og vurdere bestemte aktørers utfordringer og handlingsalternativer. Dette er en tilnærming som gir god mening for beslutningstakere flest – særlig hvis analysene i tillegg bygger på normative premiser de deler og en grunnleggende virkelighetsforståelse de kan kjenne seg igjen i. Jeg har ikke grunnlag for å vurdere i hvilken grad dette utgangspunktet har hatt formende betydning for etterspørselen etter og tilbudet av fagkompetanse. Det jeg mener vi trygt kan si er at NUPIs bidrag langt på vei tilfredsstilte disse ønskemålene. En av flere indikasjoner på det er at to av instituttets forskere innenfor nettopp dette fagområdet – Johan Jørgen Holst og Anders C. Sjaastad – senere ble kalt til tjeneste som statsråder,

7 Det biologiske begrepet «co-evolution» kan – med en videre definisjon som fanger inn samfunnsmessige mekanismer – gi god mening også når vi forsøker å forstå utviklingen av et bestemt fagmiljø.

og at flere andre har virket som statssekretærer i Utenriks- eller Forsvarsdepartementet. NUPIs nåværende direktør, Jan Egeland, har erfaring både som statssekretær (i UD) og fra en lederstilling på høyt nivå i FN.

På samme tid vokste det frem et annet fagmiljø i Oslo, under merkelappen fredsforskning. Under Johan Galtungs ledelse utfordret dette fagmiljøet grunnleggende premisser for den typen utenriks- og sikkerhetspolitisk analyse som var NUPIs varemerke. Utfordringen gjaldt dels det normative fundamentet; i stedet for «sikkerhet» for en enkelt stat (eller gruppe av stater), satte fredsforskningen «fred» i det globale systemet som helhet. Dels var det spørsmål om grunnleggende virkelighetsforståelse. Mens det utenriks- og sikkerhetspolitiske fagmiljøet arbeidet med interesser og makt (i mange sammenhenger *militær* makt) som sentrale faktorer, fant Galtung og flere andre fredsforskere mye inspirasjon i Gandhis ikke-voldslære og annen tenkning om hva som kan oppnås ved hjelp av «myke» virkemidler. Forskjellen ble ytterligere markert ved at Galtung, særlig i denne tidlige fasen, stod frem som en profilert talsmann for en samfunnsvitenskap tydelig inspirert av prinsipper og normer i naturvitenskapelig forskning. Det ledet ham til å sette seg ambisiøse faglige mål og foreskrive en vei til disse målene som avvek fra den NUPI fulgte. I stedet for ideografisk analyse av dagsaktuelle spørsmål ved hjelp av tradisjonell kvalitativ metode, siktet han og flere av hans medarbeidere mot teoriutvikling støttet opp av stringent statistisk analyse av omfattende databaser. En viktig konsekvens av denne forskjellen var at mens NUPIs studier av utenriks- og sikkerhetspolitikk gjerne fokuserte på aktuelle og konkrete spørsmål, ble fredsforskningen for en stor del mer generaliserende og prinsipiell.⁸ Dette gjaldt også i arbeidet med utviklings- og bistandspolitiske spørsmål.

I et døsigg debattklima kunne slike forskjeller ha forblitt temaer for faglige seminarer med middels oppslutning. Men i en situasjon der de politiske motsetningene var tydelige og engasjementet i samfunnet relativt stort, er det lett å forstå at mange kritikere av den vestorienterte alliansepolitikken søkte – og fant – mest støtte i fredsforskningsmiljøet, mens tilhengere flest fant mer av verdi i den typen utenriks- og sikkerhetspolitisk analyse som NUPI (og noen forskere i andre fagmiljøer) bidro med.⁹ Dette møtet mellom tilbud på og etterspørsel etter fagkompetanse aktiviserte – for en tid – seleksjons- og forsterkningsmekanismer som trakk i retning av politisering av begge fagmiljøene og polarisering i forholdet dem imellom.

8 Galtung (1967: 17–18) innså selv at det han kalte mangel på «klinisk erfaring» var et handicap for den unge fredsforskningen, men mente at dette ville endre seg etter hvert som den nye vitenskap slo igjennom.

9 Andre og mer partikulære forhold, bl.a. forskjeller i debattstil og samarbeidsholdning mellom fagmiljøenes fremste ledere (Sanness og Holst på den ene siden, Galtung på den andre), bidro sannsynligvis til denne polariseringen.

I dag er dette i det alt vesentlige historie. Det mest symbolladede uttrykk for «avpolariseringen» er at NUPI fra 1997 tilsatte som sin direktør en forsker som hadde startet sin karriere i fredsforskningsmiljøet og endog få år tidligere sittet som direktør for PRIO (Sverre Lodgaard). Også denne utviklingen kan best forstås som resultat av samspill mellom fag og politikk, og mellom styring og evolusjon.

Mest iøynefallende er endringene i den politiske konteksten. Den mest skjellsettende begivenhet var utvilsomt sammenbruddet av de kommunistiske regimene i Sovjetunionen og de fleste østeuropeiske statene, og – som følge av det – slutten på den kalde krigen. Men også andre utviklingstrekk fikk betydning, bl.a. endringer i den globale fordelingen av produksjon og velstand, i handels-, kapital- og informasjonsstrømmer, i styreformer og forholdet mellom stat og samfunn mer allment, i kollektive identitetsforestillinger og i maktrelasjoner. Disse endringene i studieobjektene selv måtte få betydning for tematiske prioriteringer og behovet for ulike typer kompetanse i forskningsmiljøene. De formet kanskje enda mer direkte den politiske dagsordenen og den offentlige debatten. Velkjente konfliktlinjer fra 1960- og 1970-årene gjorde seg fortsatt gjeldende, men tre tiår senere var bildet mer sammensatt, frontene mindre skarpe og fastlåste, og klimaet i det store og hele mer avspent.

Samtidig gjennomgikk NUPI selv og det norske fagmiljøet for øvrig en rivende utvikling. Om vi først fester blikket ved NUPI, er det mest iøynefallende den store veksten. Denne veksten omformet instituttet på flere måter. Mest åpenbart er det at den gav større kapasitet og «produksjon», men like viktig for mitt anliggende her er det at veksten også bidro til å øke det faglige mangfoldet, gi rom for økt spesialisering, og fornye staben av medarbeidere.¹⁰ Når fornyelsen innebærer et generasjonsskifte, bringer den gjerne inn ikke bare nye faglige impulser, men også en selvopplevd politisk historie preget av nyere begivenheter og trender. Også flere andre fagmiljøer, bl.a. PRIO, vokste kraftig i samme periode, og gjennomgikk en utvikling som i viktige henseende svarer til den jeg har beskrevet for NUPI. Det samlede resultatet er et norsk fagmiljø som kjennetegnes av bl.a. økt kapasitet, større mangfold, rikere tilbud på spesialisert kompetanse, og innbyrdes relasjoner med innslag av både konkurranse og meningsbrytning, men uten den form for polarisering institusjoner imellom som vi så klare tendenser til i de første 10–15 årene.

Denne utviklingen hentet næring også fra viktige endringer på «brukersiden». Gjennom de siste tiårene har de såkalte «fagdepartementene»

10 Ett eksempel: Flere av de forskerne som ble rekruttert inn etter etableringsfasen har tatt sin doktorgrad ved (ledende) britiske universiteter. Det ser ut til å ha satt spor, både gjennom impulser under selve forskerutdanningen og i form av nettverk og relasjoner som gir samarbeidsmuligheter lenge etter at doktorgradsdiplomet er overrakt.

– om enn i varierende grad – kommet sterkere med i arbeidet med internasjonale spørsmål. Det har utvidet kretsen av brukere, åpnet flere kommunikasjonskanaler mellom forvaltningen og fagmiljøene, og ledet til større og mer differensiert etterspørsel etter fagkompetanse.

Et kjapt stillbilde

NUPI fremstår i dag som et bredt orientert institutt for forskning og opplysning om internasjonale relasjoner generelt og norsk utenrikspolitikk mer spesielt. *Spennvidden* – forstått som avstanden mellom ytterpunktene – var ganske stor helt fra starten, men *mangfoldet* – bestemt som funksjon av antallet av og forskjellene mellom faktisk forekommende varianter – er i dag langt større. Dette gjelder både for forskningens tematiske orientering og for instituttets faglige kompetanse.¹¹ De to dimensjonene henger også sammen; nye oppgaver kan forandre kompetanse man ikke har, og medarbeidere med ny kompetanse bringer gjerne med seg nye interesser og nye oppgaver. Gjennom vekst, nyrekruttering og annen utvikling har instituttet skaffet seg «flere strenger å spille på». Ut av det kan det komme en rik flora av bidrag, men ikke uten videre samstemt orkestermusikk. Den observasjonen forekommer meg å gjelde også for NUPI. Instituttet har – tro mot sitt formål – fortsatt viktige særtrekk som gjør det gjenkjennelig i det norske faglandskapet. Men om vi konsentrerer oss om temavalg, teoretiske perspektiver og metodologiske strategier i forskningen, er det ikke lett å finne en samlende og distinkt profil. I så måte gjenspeiler NUPI (og det norske fagmiljøet i stort) situasjonen innenfor studiet av «International Relations» i andre land; kjernen er et *emneområde* med organisatorisk og programmatisk forankring samt et *fagfellesskap* med egne nettverk, ikke en felles forståelse av hva som er «disiplinens» grunnleggende problemstillinger og analytiske og metodologiske hovedspor.¹²

Hvor godt lykkes så NUPI i å oppfylle sin «mission»? Som for de aller fleste andre institutter vil svaret i noen grad avhenge av hvilke kriterier vi legger til grunn og hvordan vi måler. Som *tenketank* synes NUPI å komme ganske godt ut. I en fersk rangering av «public policy research organizations» inntar instituttet 1. plass i Norge, 4. plass i Norden og 36. plass i

11 Det siste gjelder for aspekter som disiplinær forankring, teoretisk perspektiv og empirisk interessefelt, men det metodologiske repertoaret forekommer meg å være mer smalsporet. Med unntak av økonomene, finner jeg, for eksempel, lite bruk av formale modeller og statistiske metoder. Nå kan det – ikke minst for policy-orientert analyse – anføres meget gode argumenter mot «hard obskurantisme» (se for eksempel Elster 2007). Men den samfunnsvitenskapelige verktøykassen er ganske innholdsrik, og ikke så rent sjelden vil en *kombinasjon* av ulike metodiske tilnæringsmåter kunne gi viktig ny innsikt.

12 En interessant analyse som peker på viktige *forskjeller* mellom utviklingen i Norge og land der IR har status som egen disiplin, finnes i Leira & Neumann 2007.

klassen «verden utenom USA» (The Think Tank and Civil Societies Program 2008).¹³ Jeg kjenner ikke til noen tilsvarende rangering av NUPI som *forskningsinstitusjon*. Forskningsrådets evaluering av norsk statsvitenskap fant for NUPIs vedkommende meget stor variasjon – fra bidrag som «... fra et akademisk synspunkt er dårlig kvalifisert journalistikk ...» til «... ytterst kvalifisert forskning» (Norges forskningsråd 2002: 71).¹⁴ En bibliometrisk analyse av gjennomslag i internasjonal forskning («impact») støtter opp om inntrykket av stor variasjon.¹⁵ Når vi kontrollerer for fagdisiplin og forskernes alder, synes imidlertid NUPI – samlet sett – ikke å skille seg markant ut fra tilsvarende norske universitetsmiljøer, verken i negativ eller positiv retning.

Om vi også tar med NUPIs bidrag som *opplysningsinstitusjon*, kan vi trygt gå ut fra at pådriverne for et eget norsk fagmiljø for studiet av og informasjon om utenrikspolitikk og internasjonale forhold i dag ville ha funnet at den innsatsen de la ned har gitt meget god avkastning.

Litteratur

- Chatham House (uten år) «About Us». Presentasjon tilgjengelig på www.chatham-house.org.uk/about. Lesedato 30.07.2009.
- Elster, Jon (2007) «Formalisme på tomgang: hard obskurantisme», *Nytt Norsk Tidsskrift* 4/2007: 394–02.
- Fonn, Birgitte Kjos & Vebjørn Elvebakk (2003) *Med verden som bakteppe: Historien om gründertiden ved NUPI 1959–69*. Oslo: NUPI.
- Galtung, Johan (1967) *Fredsforskning*. Oslo: Pax.
- Halperin, Morton H., with Priscilla Clapp and Arnold Kanter (1974) *Bureaucratic Politics and Foreign Policy*. Washington D.C.: Brookings Institution.
- Holst, Johan Jørgen & Daniel Heradstveit (red.) (1985) *Norsk utenrikspolitikk*. Oslo: TANO.
- Leira, Halvard & Iver B. Neumann (2007) «Internasjonal politikk i Norge. En disiplins fremvekst i første halvdel av 1900-tallet», *Internasjonal Politikk* 65(2): 141–171.
- Norges forskningsråd (2002) *Statsvitenskapelig forskning i Norge: Status og utfordringer*. Rapport fra et internasjonalt evalueringspanel.
- The Think Tank and Civil Societies Program (2008) *The Global «Go-To Think Tanks»: The Leading Public Policy Research Organizations in the World*. Tilgjengelig på www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4598. Lesedato: 04.08.2009.
- Walt, Stephen M. (2005) «The Relationship Between Theory and Policy in International Relations», *Annual Review of Political Science* 8: 23–48.

13 Chatham House tar førsteplassen i den sistnevnte kategorien, med International Institute for Strategic Studies og Stockholm International Peace Research Institute på de to neste plassene.

14 Fagevalueringen av økonomi inneholder ingen separat vurdering av NUPI.

15 Én – Iver B. Neumann – ligger, med trygg margin, på listen over Norges ti mest siterte forskere innenfor fagfeltet internasjonal politikk.